

*Л. Л. Лазебник, д. е. н., професор, Університет державної фіскальної служби України,
ll1808816@gmail.com*

*Л. П. Гацька, к. е. н., доцент, Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Gatska@univ.kiev.ua*

У статті охарактеризовано підходи до кваліфікації прибутковості підприємства. Проведено їх порівняння, уточнено відмінності визначення і, відповідно, розрахунку прибутку з урахуванням неявних доходів та неявних витрат, здійснено пошук проблемних зон. Звертається увага на відмінність результатів оцінки прибутковості вітчизняних підприємств за різними підходами. Визначаються перспективи подальшого застосування цих підходів та напрямки розвитку методології оцінки рівня прибутковості діяльності підприємств з метою адекватної інтерпретації результатів господарської діяльності та поліпшення механізму практичного використання даної категорії в сучасних умовах.

Ключові слова: прибуток, доходи, витрати, неявні доходи, неявні витрати, бухгалтерський прибуток, нормальний прибуток, економічний прибуток.

Постановка проблеми. Важливою проблемою сьогодення є підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Ключовим маркером руху в напрямку її вирішення є збільшення обсягів позитивних фінансових результатів господарської діяльності. Розвиток української економіки в сучасних умовах об'єктивно неможливий без зростання прибутковості діяльності підприємств, що характеризує ефективність виробництва, свідчить про якість виготовленої продукції та рівень продуктивності праці. Визнання ролі прибутку для розвитку підприємства означає необхідність дослідження питань адекватної його оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічному змісті прибутку намагалися розібратися в XVII столітті меркантилісти (У. Петті), а потім і фізіократи (Ф. Кене, А. Тюрго). Дослідження прибутку продовжували і інші економісти XVII–XX століть: А. Сміт, Д. Рікардо, Д. С. Мілль, К. Маркс. Крім того, свій внесок у розвиток теорії прибутку та її практичного використання внесли такі зарубіжні економісти, як А. Маршалл, Ф. Найт, П. Самуельсон, Й. Шумпетер, Р. Ф. Харрод, А. Дайле, Є. Бріггем, Дж. К. Ван Хорн.

В сучасній вітчизняній економічній літературі представлено дуже багато робіт, які свідчать про інтерес вчених-економістів до

різних аспектів формування, розподілу та використання прибутку. Серед найбільш ґрунтовних можна виділити роботи М. Білик, І. Бланка, А. Мазаракі, Л. Костирко, Л. Лігоненко, А. Поддєрьогіна, С. Покропівного та ін., в яких досліджено теоретичні засади формування прибутку, принципи його розподілу та використання [1–5]. Крім того, в науковій літературі широко висвітлені процеси прийняття управлінських рішень, завдання та інструменти системи управління прибутком для забезпечення ефективного розвитку підприємства. Роботи зазначених авторів різняться за ступенем деталізації окремих аспектів аналізу та управління факторами беззбиткової діяльності підприємства і застосовуються для різних цілей – від переважно навчальних, спрямованих на формування бази знань студентів з економіки підприємства, до прикладних, доведених до формулювання конкретних рекомендацій, що враховують сучасний стан і специфіку практичної діяльності підприємств.

Проте внаслідок неоднозначності і складності свого змісту прибутковість і наразі представляє інтерес як власникам (акціонерам), працівникам, так і реальним та потенційним інвесторам для оцінки можливості забезпечення стабільного розвитку підприємства. Адже від прибутку залежать ба-

гато оціночних економічних показників: продуктивність праці, всі види рентабельності, коефіцієнт чистого доходу, точка беззбитковості та інші.

Формулювання мети статті. Мета даної роботи полягає в уточненні методологічних основ кваліфікації прибутку з метою адекватної інтерпретації результатів господарської діяльності підприємств та поліпшення механізму практичного використання цієї категорії в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цілі сучасного підприємства визначаються по-різному, але всі вони можуть стати недосяжними за відсутності достатнього обсягу прибутку, який є простим і зрозумілим критерієм для оцінки ефектив-

ності господарських рішень, створює фінансову основу розвитку підприємства, дає можливість задоволення матеріальних та соціальних потреб працівників, є джерелом сплати податків, а в кінцевому підсумку – підвищення рівня добробуту суспільства.

Наразі в Україні питання отримання прибутку і підвищення ефективності виробництва є надзвичайно актуальними. Нині в нашій країні в умовах військового протистояння спостерігається тенденція до зниження прибутковості виробництва. В таблиці 1 наведено дані щодо динаміки фінансових результатів діяльності та чистого прибутку по підприємствах України за останні п'ять років.

Таблиця 1

Фінансові результати діяльності підприємств в Україні

Показник	2012 ¹	2013 ¹	2014 ²	2015 ²	2016 ³
Фінансові результати діяльності підприємств до оподаткування, млн. грн., в тому числі:	101884,7	29283,2	-523587,0	-340126,6	82000,8
питома вага підприємств, які одержали прибуток, %	64,5	65,9	66,3	73,3	67,2
фінансовий результат прибуткових підприємств, млн. грн.	277938,5	234513,7	334517,3	475321,2	270525,3
фінансовий результат збиткових підприємств, млн. грн.	-176053,8	-205230,5	-858104,3	-815447,8	-188524,5
Чистий прибуток підприємств, млн. грн.	35067,3	-22839,7	-590066,9	-373516,0	9993,3

¹ без урахування результатів діяльності бюджетних установ

² без урахування результатів діяльності бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

³ дані за січень-вересень

Джерело: [6]

Як видно з таблиці 1, за 2012–2016 рр. фінансові результати діяльності підприємств в Україні в абсолютному вимірі скоротилися, чистий прибуток, зокрема, істотно, більш ніж утричі. Зауважимо, що це при тому, що індекс споживчих цін за цей же період, згідно з даними Державної служби статистики, становив приблизно 1,85. Чистий прибуток є важливим джерелом фінансування розши-

реного відтворення. А нестача ресурсів в умовах сучасної економічної ситуації негативно позначається на можливості підприємств забезпечувати самоокупність і самофінансування. Все вищезазначене зумовлює необхідність неупередженого аналізу прибутковості вітчизняних підприємств та врахування прихованих (неявних) доходів і витрат. Без цього неможливе забезпечення

конкурентоспроможності та життєздатності підприємств та економіки України в цілому.

За своєю сутністю прибуток – це складна і багатогранна економічна категорія. Вона характеризує абсолютний вартісний ефект від господарської діяльності. В контексті нашого дослідження важливим є розмежування таких понять, як «бухгалтерський» і «економічний» прибуток. Зазначене розмежування пов'язано з тим, що чимало категорій економічної теорії було запроваджене західними вченими. Вітчизняні вчені-економісти, які в своїх дослідженнях спиралися на їхні праці, відповідно, переймали нові терміни і поняття. Не заглиблюючись, зазначимо, що різниця між «бухгалтерським» і «економічним» прибутком представляється у вітчизняній літературі неоднозначно. «Погугливши», можна знайти визначення «бухгалтерського прибутку» як певної кількості грошових коштів, що надійшли на рахунок підприємства за виторг продукції, натомість «економічний прибуток» визначається як різниця між валовим доходом та економічними витратами виробництва [7]. В іншому джерелі [8] зазначається, що «бухгалтерський прибуток» є результатом реалізації товарів і послуг, а «економічний прибуток» – результатом роботи капіталу.

В класичному розумінні прибуток підприємства відповідає його бухгалтерському змісту і представляє собою різницю між ціною на продукцію і витратами на її виробництво. Обрахування прибутку пов'язане з такою категорією як «витрати виробництва», оскільки прибуток – це та частина виручки, яка залишається після покриття витрат виробництва. «Бухгалтерський прибуток» є вигодою, яку отримало підприємство, і розраховується він шляхом віднімання від сумарного обсягу виручки всіх офіційних витрат на підставі законодавчо встановленої процедури обчислення собівартості продукції та загальногосподарських витрат. Тобто, це різниця між легітимними, тобто підтвердженими відповідними документами, доходами і витратами. Ми підтримуємо позицію тих авторів, які вважають, що прибуток, обчислений у бухгалтерському обліку, не завжди відображає дійсний результату господарської діяльності підприємства.

Реалістичнішу картину демонструє економічний прибуток, обрахування якого передбачає віднімання від усіх доходів усіх витрат підприємства. В якості доходів тут враховують не тільки офіційну виручку, але також і інші надходження, які не відображаються в бухгалтерському обліку, наприклад, отримання негрошових субсидій чи податкових пільг, відстрочення або розстрочення сплати податків, списання боргів, отримання кредитів на пільгових умовах тощо. Аналогічно – до витрат в цьому випадку відносять не тільки ті, які були понесені згідно з документальним підтвердженням, а також і ті, які не є легітимними з позиції бухгалтерського обліку, але які реально мають місце на підприємстві. До економічних витрат, крім бухгалтерських, зараховуються неявні витрати або внутрішні, так звані вмінені витрати, до яких прийнято відносити витрати, пов'язані з ресурсами, що знаходяться у власності підприємства. Оцінка цих внутрішніх витрат проводиться залежно від можливостей їх альтернативного використання. Інший термін для оцінки внутрішніх або вмінених витрат – упущена вигода, тобто, доходи, які могли б бути отримані від зовнішнього використання ресурсів, наявних у розпорядженні підприємства.

Таким чином, відмінність між бухгалтерським та економічним прибутком полягає в підході до їх розрахунку, який передбачає врахування (неврахування) певних доходів чи витрат. Бухгалтерський прибуток визначається лише на підставі документально підтверджених доходів та витрат, оскільки тільки так вони можуть бути офіційно засвідчені для контролюючих органів. Економічний прибуток не завжди спирається на офіційне оформлення, враховуючи особливості ведення бізнесу, упущену вигоду, витрати коштів без підтвердження різними документами. Економічний прибуток відображає реальний стан справ на підприємстві, тобто більш адекватно характеризує підприємницькі здібності власників, успішність чи, навпаки, проблемність його функціонування [9].

Наразі результативність діяльності підприємства розглядається переважно через призму бухгалтерського прибутку, еко-

номічний прибуток мало застосовується у вітчизняній практиці розрахунків, і для цього є принаймні дві причини. У першу чергу йдеться про інерційність поведінки, що зумовлена узвичаєною практикою обліку. Всі звикли аналізувати бухгалтерський прибуток. Економічний підхід до визначення прибутку, що базується на аналізі всіх вигід і витрат, принципово суперечить точності мислення фінансових директорів та головбухів, неадаптованості цього методу до вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку [10]. Іншою причиною є недостатня розвиненість теоретичної бази, незнання методології обрахунку економічного прибутку.

На наш погляд, значущість економічного прибутку для підприємства зумовлює та важлива роль, яку відіграє цей показник в управлінні ризиками позбавлення доходів і вигод через непотрібні і непродуктивні витрати як з позиції власників, так і працівників та інвесторів. Проведення якісної оцінки економічного прибутку дозволяє визначити додаткові резерви зростання фінансового результату і вирішувати завдання підвищення ефективності управління.

Варто зазначити, що різні види прибутку виділялися ще в XIX столітті. Альфред Маршалл в 1890 р. в I т. «Принципів економічної науки» писав про різницю між прибутком (чистим доходом, який обраховується шляхом вирахування з валового доходу витрат, пов'язаних із здійсненням виробництва) і підприємницьким прибутком (залишком від прибутку після вирахування з нього проценту на капітал) [11]. Згідно з теорією Маршалла організація підприємцем виробництва або підприємницькі здібності є окремим фактором виробництва, не тотожним такому фактору виробництва як капітал, граничним продуктом якого є процент на капітал. А. Маршалл запропонував індикатор підприємницького (економічного) прибутку – залишковий прибуток як різницю між прибутком в бухгалтерському розумінні і ринковою вартістю капіталу власника. Основна увага Маршалла акцентувалася на тому, що при визначенні прибутку підприємства обов'язково необхідно враховувати не тільки явні, а й альтернативні витрати, пов'язані із можливістю застосування капіталу. Очевидно, що прибуток підприєм-

ства є приростом капіталу, вкладеного його власниками, а упущена вигода від альтернативного використання капіталу може бути охарактеризована за допомогою параметру «ринкова процентна ставка», який відображає середній рівень вартості капіталу в макросистемі. Тобто, отримання підприємством економічного прибутку передбачає генерування фінансового результату на рівні, вищому за ринкову процентну ставку. Довгий час розробки Маршалла були незатребуваними, але наразі значення економічного прибутку для демонстрації альтернативних показників ефективності діяльності компанії для залучення інвесторів посилилось.

Підводячи підсумок, зазначимо, що бухгалтерський прибуток – це різниця між виручкою підприємства та його явними (зовнішніми щодо підприємства) витратами. Економісти, на відміну від бухгалтерів, використовують термін «прибуток» для позначення різниці між сукупними доходами підприємства та усіма його витратами, що включають як явні, так і неявні. Серед неявних витрат ще з часів Маршалла виділяється так званий «нормальний прибуток», тобто прибуток, який дорівнює вміненіми витратам власників капіталу підприємства. Вмінені витрати – це витрати, не передбачені контрактами з зовнішніми організаціями. Наприклад, вклавши у справу 500 тис. грн., власники отримують прибуток 10%. Якщо в цей час банківська процентна ставка за депозитними вкладками становить також 10%, то отриманий прибуток буде нормальним. Ця сума є «нормальною» в тому сенсі, що власники підприємства за нормальної ситуації могли б отримати ці кошти, вклавши свої 500 тис. грн. в будь-яку справу, навіть поклавши гроші на депозит у банк, це не є «прибутком» в суто економічному сенсі цього слова. На прикладі умовного підприємства проілюструємо такі поняття, як «економічний прибуток», «бухгалтерський прибуток» і «нормальний прибуток» (таблиця 2).

Як видно з прикладу, отриманий дохід від реалізації продукції 600 тис. грн. Явні грошові витрати (заробітна плата найнятих працівників і вартість придбаних сировини та матеріалів) склали 400 тис. грн. Решта в сумі 200 тис. грн. становить бухгалтерський

прибуток. Очевидно, що до витрат не увійшли негрошові компоненти витрат підприємства. До них віднесені 50 тис. грн. неотриманого доходу, який можливо було б отримати, здаючи в оренду приміщення. Вміненими витратами є і 40 тис. грн. недо-

отриманого доходу, що його могли б отримати власники капіталу, поклавши гроші на депозит. Ці 40 тис. грн. є альтернативними витратами капіталу, вкладеного в наше умовне підприємство або нормальний прибуток, потрібний для залучення капіталу.

Таблиця 2

Структура економічного прибутку підприємства, тис. грн.

Назва показника	Значення показника
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	600
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), в тому числі:	
заробітна плата	300
вартість сировини та матеріалів	100
<i>Бухгалтерський прибуток</i>	200
умовна оцінка послуг власниками власних (а не орендованих) приміщень	50
альтернативні витрати капіталу (нормальний прибуток)	40
<i>Економічний прибуток</i>	110

Коли з сукупного доходу вираховуються явні і вмінені витрати (включаючи нормальний прибуток) в розпорядженні підприємства залишається економічний прибуток, який в нашому умовному прикладі становить 110 тис. грн. Таким чином, для нормального функціонування підприємства, забезпечення фінансової стійкості недостатньо просто компенсувати собівартість виручкою від реалізації, важливо також отримати економічний прибуток. Фахівці [12] зазначають, що категорія негрошових компонентів (вмінених) витрат складна для розуміння та особливо розрахунків. Величину нормального прибутку тільки із певними застереженнями можна ототожнити із середньою ринковою процентною ставкою на капітал, адже оцінка капіталу підприємства розраховується на основі його облікової вартості, а альтернативні витрати на капітал враховують дохідність, яку недоотримує підприємство на основі ринкової вартості. Проблема зіставлення вихідних даних постає і при розрахунку економічного прибутку шляхом коригування бухгалтерського прибутку, що розраховується на основі облікової вартості, на величину нормального прибутку. Питання виникають і щодо точності умовної оцінки послуг власниками

власних (а не орендованих) приміщень, і трактування негрошових субсидій, і відстрочки податкових платежів, списання боргів, отримання кредитів на пільгових умовах тощо.

Вище зазначалося, що від прибутку залежить такий важливий оціночний економічний показник діяльності підприємства як рентабельність. Якщо прибуток показує абсолютний вартісний ефект діяльності підприємства, то рентабельність є відносним показником результативності роботи підприємства, який у загальній формі обчислюється як відношення прибутку до витрат ресурсів. Економічний (реальний) прибуток існує лише тоді, коли розрахована рентабельність перевищує альтернативні способи використання ресурсів підприємства або середню ринкову процентну ставку. Очевидно, що параметр «ринкова процентна ставка» відображає середній рівень вартості ресурсів в макросистемі і одночасно характеризує динаміку системи, тобто показує середній темп приросту капіталу, оскільки прибуток є приростом капіталу, а норма прибутку (ставка процента) – показник темпу приросту капіталу. Співставляючи ринкову ставку процента і показник рентабельності підприємства можна визначити ефек-

тивність їх діяльності для економіки.

Очевидно, що підприємство може вважатися ефективним з позиції суспільної ефективності, якщо його рентабельність буде вищою за ринкову процентну ставку. Якщо ж рентабельність підприємства є нижчою за ринкову ставку процента, таке підприємство є точки зору макроекономіки витрачає ресурс неефективно. З точки зору економічної прибутковості використання ресурсів підприємство має генерувати такий фінансовий результат, який дозволяє окупили витрати на фінансування на рівні не ниж-

чому за ринкову процентну ставку.

З таблиці 1 видно, що переважна частина (в середньому 67% за аналізований період) вітчизняних підприємств є прибутковими в бухгалтерському трактуванні цієї категорії. Представляє інтерес оцінка прибутковості з економічного погляду, для чого порівнюємо рентабельність діяльності підприємств з обліковою ставкою НБУ за цей же період, яку на наш погляд, можна вважати орієнтовною характеристикою середньоринкової процентної ставки в країні (таблиця 3).

Таблиця 3

Розрахунок економічної прибутковості вітчизняних підприємств, %

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Рівень рентабельності і збитковості ¹ операційної діяльності підприємств	4,0	5,9	5,0	3,9	-4,1	1,0
Рівень рентабельності і збитковості усієї діяльності підприємств ¹	0,5	1,8	1,0	-0,7	-14,2	-7,3
Середньорічна облікова ставка НБУ ²	9,0	7,5	7,75	7,0	10,0	24,9
Економічна прибутковість (збитковість) операційної діяльності підприємств ³	-5,0	-1,6	-2,25	-4,1	-5,9	-23,9
Економічна прибутковість (збитковість) усієї діяльності підприємств ³	-8,5	-5,7	-6,75	-7,7	-24,2	-32,2

¹ офіційні дані Державної служби статистики України [13]

² розраховано авторами на основі офіційних даних НБУ [14]

³ розраховано авторами

Рентабельність має кілька модифікованих форм залежно від того, які саме прибутки і ресурси (витрати) використовують у розрахунках. Держстат України оприлюд-

нює дані щодо рентабельності усієї діяльності підприємств та їх операційної діяльності, які розраховуються за наступними формулами [15]:

$$\text{Рентабельність (збитковість) операційної діяльності підприємств} = \frac{\text{фінансовий результат від операційної діяльності підприємств}}{\text{витрати операційної діяльності підприємств}} \times 100\% \quad (1)$$

$$\text{Рентабельність (збитковість) усієї діяльності підприємств} = \frac{\text{чистий прибуток (збиток) підприємств}}{\text{всі витрати діяльності підприємств}} \times 100\% \quad (2)$$

Як видно з останніх двох рядків таблиці 3, за період 2010–2015 рр. як операційна, так і більший мірі уся діяльність підприємств в Україні в економічному сенсі була збитковою. Причому спадна тенденція наростає, починаючи з 2011р., тобто її не можна пов'язати із кризовими явищами та

військовими подіями на сході України.

Можливо, однією з причин таких тенденцій є дискреція й можливості для маневру в бухгалтерській звітності для зменшення податкових платежів з прибутку. Адже як підтвердить будь-який фінансовий директор або головбух, прибуток можна «намалюва-

ти», а можна «не показати». Тобто, існування податку на прибуток в Україні стимулює заниження бухгалтерських, а відтак – і економічних прибутків.

Наразі в Україні з'явилася ідея замінити податок на прибуток податком на виведений капітал. У цьому разі необхідність маніпулювань з віртуальними нарахуваннями відпаде, оскільки об'єктом оподаткування стануть конкретні операції, відображені в банківських проводках та інших зовнішніх джерелах, а отже – бухгалтерський прибуток буде реалістичніше відображати результати господарської діяльності підприємств. Крім того, фахівці зазначають, що податок на виведений капітал момент сплати податку до розподілу дивідендів, тобто залишає ресурси для реінвестування в бізнес. Це дасть перевагу тим, хто бачить можливості для вигідних інвестицій, особливо новим зростаючим підприємствам, яким важко залучити кредити. Замість них почнуть платити ті, хто, будучи збитковими (реально або фіктивно), проїдають свій капітал [10].

Автори усвідомлюють, що розрахованими значення економічної збитковості вітчизняних підприємств є заниженими, адже облікова ставка НБУ зазвичай є вищою за проценти на депозитні вклади, проте розбіжності у 4-6 процентів принципово не змінюють виявлену тенденцію до від'ємної і спадної економічної прибутковості використання ресурсів вітчизняними підприємствами.

Висновки. Результати поведеного дослідження дозволяють сформулювати такі висновки. Максимізація прибутку є вирішальним чинником не тільки успішної конкурентоспроможності підприємств, але і добробуту суспільства в цілому. А в умовах економічної кризи пріоритетом управління стає оптимізація витрат і отримання не тільки бухгалтерського, але і економічного прибутку за рахунок перевищення рентабельності за ринкову вартість капіталу.

Розмежування бухгалтерського та економічного прибутку дозволяє ясно представляти не тільки об'єктивні основи процесів формування прибутку, але і характеризує наявність і обсяг прихованих додаткових витрат і доходів. З розуміння бухгалтер-

ського та економічного прибутку впливає і практична необхідність удосконалення способів визначення прибутку для забезпечення співставності фінансових результатів в різні періоди часу, що є предметом подальших досліджень.

Література

1. Бланк И. А. Управление прибылью. – / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2007. – 768 с.
2. Бабіч В. В. Удосконалення обліку формування, розподілу і використання прибутку / В. В. Бабіч, А. М. Поддєрьогін // Фінанси України. – 2012. – №2. – С. 103–110.
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.
4. Костирко Л. А. Фінансовий механізм сталого розвитку підприємств: стратегічні орієнтири, системи забезпечення, адаптація – Луганськ : Ноулідж, 2012. – 474 с.
5. Лігоненко Л. Концептуальні засади економічного управління підприємством / Л. Лігоненко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2013. – № 3. – С. 5–17.
6. Фінансові результати підприємств до оподаткування. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
7. Економіка підприємства [Електронний ресурс]. – URL : <http://megos.org.ua/ekonomika%20pidpriyemstva.13.2.html>
8. Управління прибутком [Електронний ресурс]. – URL : <http://samzan.ru/11283>
9. Розрахунок прибутку: бухгалтерська і економічний прибуток [Електронний ресурс]. – URL : <http://faqukr.ru/finans/149819-rozrahunok-pributku-buhgalterska-i-ekonomichnij.html>
10. Дубровський В. Куди пливе реформа корпоративного податку? [Електронний ресурс]. – URL : <https://gazeta.dt.ua/macrolevel/kudi-plive-reforma-korporativnogo-podatku-241139.html>
11. Маршалл А. Принципы экономической науки. т. I. Пер. с англ. – М. : Издательская группа «Прогресс», 1993. – С. 133–135.
12. Ревенко А. Индекс споживчих цін: особливості складних для розуміння оновлень / А. Ревенко // Дзеркало тижня. – 2017. – 2 червня. – №21 [Електронний ресурс]. – URL : <https://dt.ua/macrolevel/indeks-spozivchih-cin-osoblivosti-skladnih-dlya-rozuminnya-onovlen-244422.html>
13. Діяльність суб'єктів господарювання. Статистичний збірник Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
14. Облікова ставка Національного банку України. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс] – URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?sho>

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ИМПЕРАТИВЫ ПРИБЫЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Л. Л. Лазебник, д. э. н., профессор, Университет государственной фискальной службы Украины, Л. П. Гацкая, к. э. н., доцент, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

В статье охарактеризованы различные подходы к квалификации прибыльности предприятия. Проведено их сравнение, уточнены различия определения и, соответственно, расчета прибыли с учетом неявных доходов и неявных затрат, осуществлен поиск проблемных зон. Обращается внимание на различие результатов оценки доходности отечественных предприятий исходя из разных подходов. Определяются перспективы дальнейшего применения этих подходов и направления развития методологии оценки уровня прибыльности деятельности предприятий с целью адекватной интерпретации результатов хозяйственной деятельности и улучшения механизма практического использования этой категории в современных условиях.

Ключевые слова: прибыль, доходы, расходы, неявные доходы, неявные затраты, бухгалтерская прибыль, нормальная прибыль, экономическая прибыль.

METHODOLOGICAL IMPERATIVES OF ENTERPRISE PROFITABILITY

*L. L. Lazebnyk, D.E., Prof. University of State Fiscal Service of Ukraine,
L. P. Gatska, Ph. D (Econ.), Ass. Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Different approaches to determining profitability of an enterprise are described. The comparison of these approaches is made, the differences of definition and calculation of profit considering implicit income and implicit costs are specified, the research for problem areas is carried out. Attention is drawn to the difference in the results of the assessment of the profitability of domestic enterprises in different approaches. The prospects for further application of these approaches and directions of development of the methodology of estimating of the level of profitability of enterprises activity are determined with the purpose of an adequate interpretation of the results of economic activity and improvement of the mechanism of practical use of this category in modern conditions.

Keywords: profit, income, expenses, implicit income, implicit expenses, accounting profit, normal profit, economic profit.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Пулипенко Ю. І.

Надійшла до редакції 1.06.17 р.